

รูปแบบการจัดการธนาคารความดีเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข และการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง

นรินทร์ สังข์รักษา¹ สมบูรณ์ ยืนยงสุวรรณ²
และสมชาย ลักขณานุรักษ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ในการดำเนินงานธนาคารความดีของชุมชนบ้านห้วยม้ง จังหวัดเชียงราย และชุมชนบ้านหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี 2) ถอดบทเรียนการดำเนินการธนาคารความดี 3) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานธนาคารความดี และ 4) สังเคราะห์รูปแบบการจัดการธนาคารความดีเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 ถอดบทเรียน ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการดำเนินงาน และขั้นตอนที่ 4 สังเคราะห์รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย 20 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นการวิเคราะห์เอกสารแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์อุปนัย และถอดบทเรียนแบบ AAR ผลการวิจัย พบว่า 1) พื้นที่ที่ศึกษาได้ดำเนินการมา 10 ปี มีการกำหนดเกณฑ์การทำความดี มีโครงการและกิจกรรมที่หลากหลายตามภูมิสังคม ชุมชนมีศักยภาพและความเข้มแข็ง 2) การถอดบทเรียนพบปัจจัยความสำเร็จของจตุรภาคี ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน องค์กรและชุมชน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ความไว้วางใจ เสียสละ ทุ่มีเท สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

¹ รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล : narin_324349@yahoo.co.th; narin@ms.su.ac.th โทร : 08 1857 9337

² นักวิชาการอิสระในตำแหน่งรองศาสตราจารย์ อีเมล : trend_inc@hotmail.com โทร : 08 6619 9968

³ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อีเมล : somchai_lakana@hotmail.com โทร : 08 9113 3299

และจิตสาธารณะ มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ได้แก่ การมีทุนทางสังคม แผนชุมชน สภา 79 โรงเรียนผู้สูงอายุและสถาบันการเงินชุมชนมีการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เน้นการออม

3) แนวทางการพัฒนาธนาคารความดี ได้แก่ ควรมีการสร้างแม่ข่าย-ลูกข่าย ความร่วมมือของทุกภาคส่วน การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การแบ่งงานกันทำตามความสนใจ ในอาชีพเสริม ระบบเครือข่ายช่วยเหลือเสริมในการจัดการ สร้างการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ร่วมกันของชุมชน การมีวิสัยทัศน์ และยอมรับผู้นำ ชุมชนมีการจัดการตนเอง มีจิตสำนึก ในการทำความดี และ 4) รูปแบบธนาคารความดีชื่อว่า “GOODNESS Model” มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) G = Goal to Success (เป้าหมายความสำเร็จ) 2) O = Organizing Management (การจัดองค์กร) 3) O = Operation (การปฏิบัติการ) 4) D = Differentiation (การเปลี่ยนแปลง) 5) N = Network Building (การสร้างเครือข่าย) 6) E = Ethics (คุณธรรม จริยธรรม) 7) Self - management (การจัดการตนเอง) 8) S = Sustainability (ความยั่งยืน) ซึ่งได้ผ่านการรับรองรูปแบบ

คำสำคัญ : 1. ธนาคารความดี 2. ความอยู่เย็นเป็นสุข 3. การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ 4. การจัดการตนเอง

**Goodness bank management model for happiness
promotion and transformation through creative learning
by self-management**

**Narin Sungrugsa⁴, Soomboon Yeunyoungsuwan⁵
and Somchai Lakananulak⁶**

Abstract

This research and development program aims to: 1) study goodness banks actuation; 2) investigate the lesson learnt from goodness banks in the Hua-Ngom community, Chiangrai Province, and Nong-Sarai community, Kanchanaburi Province; 3) identify the approaches to goodness bank operation; and 4) synthesize the model of goodness bank to promote happiness and transformation through creative learning by self-management. The research process consisted of 4 stages as follows: 1) study basic information about the situation and operation, 2) investigate the lesson learnt, 3) study the approaches to the operation, and 4) synthesize the model. Twenty respondents were purposively selected for the focus group discussion and the five experts were next invited for the in-depth interview. The research instruments documentary analysis, in-depth interview, focus group discussion and non-participant observation. The collected data was then analyzed, using Inductive Approach, and the lesson learnt was investigated, using the After Action Review (AAR)

⁴ Associate Professor at Faculty of Management Science, Silpakorn University, Nakhon Pathom, Thailand. Email address: narin_324349@yahoo.co.th; narin@ms.su.ac.th
Tel: 08 1857 9337

⁵ Independent scholar, Associate Professor. Email address: trend_inc@hotmail.com
Tel: 08 6619 9968

⁶ Lecturer at Faculty of Humanity and Social Science, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand. Email address: somchai_lakana@hotmail
Tel: 08 9113 3299

technique. The results were as follows. 1) The two goodness banks have continuously been operated for 10 years. They set up the protocol for goodness practice and they organized various activities according to their social landscapes. The communities had strong potentials and strengths. 2) Regarding the lesson learnt, there were successful factors of four parties: state sector, private sector, local organizations and community. Leaders needed to have vision, trust, sacrifice and dedication. The community members needed to have their public mind and participation in the activities. Best practices comprised social capitals, community plans, 79 council, schools of aging group and financial institutions in the community which reduced spending, increased revenue and emphasized saving. 3) Approaches to goodness bank development included the establishment of host-client network, collaboration of all sectors, shared goals, workforce division based on supplementary job interests of community members, familial system to support the operation, collaborative and creative learning of community, vision, leadership recognition, community self-management and public consciousness. 3) The model of goodness bank was titled “GOODNESS MODEL”, which is the acronym of its elements: 1) G = Goal to Success, 2) O = Organizing and Management, 3) O = Operation, 4) D = Differentiation, 5) N = Network Building, 6) E = Ethics, 7) S = Self-Management, and 8) S = Sustainability. The model were already certified.

Keywords: 1. Goodness bank 2. Green and happiness society 3. Creative transformation learning 3. Self - management

บทนำ

ปัจจุบันชุมชนเริ่มมีความอ่อนแอลง แต่ก็ยังคงมีศักยภาพที่จะสามารถนำพาให้ชุมชนพ้นวิกฤตตามกระแสการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เขี่ยวกรากให้สังคมไทยซึ่งประเด็นสำคัญที่ทำให้ชุมชนฝ่าวิกฤตต่างๆ ไปได้ ก็คือ พลังชุมชน (Scott & Jeffe, 1991) โดยต้องเริ่มที่การเรียนรู้ และการเรียนรู้ที่สำคัญคือการเรียนรู้ตัวเอง ชาวบ้านต้องหันกลับทบทวนรากฐานของตัวเองและชุมชน ค้นหาเหตุแห่งทุกข์และปัญหาที่เกิดขึ้น ค้นหาภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ในตัวเองและคนอื่นๆ ในชุมชนเดียวกัน ซึ่งพลังชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนโดยเน้นย้ำให้คนมีจิตสาธารณะ มีศีลธรรม มีจริยธรรม (Steven, 2002) อันเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญ มุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาที่ยึดถือ “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ (Andrew, 2007) โดยการส่งเสริมกระบวนการชุมชน เพื่อก่อให้เกิดพลังของคนในชุมชน

ในการจัดตั้ง “ธนาคารความดี” เป็นกระบวนการพัฒนาในการขับเคลื่อนคุณธรรมหรือความดี ให้คงอยู่หรือกลับมามีบทบาทในการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ซึ่งประยุกต์มาจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเงื่อนไขของคุณธรรม (Sungrugsa, & Unaromleart, 2007) การจัดตั้งธนาคารความดี เป็นการพิสูจน์ความจริงให้ทุกคนได้เห็นว่าความดีนั้นมีจริง ทำดีแล้วต้องได้ดี โดยมีจุดมุ่งหมายในการที่จะแสวงหาคำตอบให้กับคนในชุมชนที่ไม่มั่นใจในเรื่องนี้ ได้มีความมั่นใจอีกครั้งหนึ่งว่าความดีนั้นมีจริง สัมผัสได้ และคนที่ทำความดีต้องได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน เพราะชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน ได้ค้นพบความจริงที่ว่าการทำงานดี แต่ก่อนนั้นเป็นเพียงการปิดทองหลังพระ แต่ปัจจุบันนอกจากปิดทองหน้าพระแล้ว ยังสามารถเปลี่ยนความดีเป็นคะแนน ผากไวยามากๆ ก็ได้สิ่งของเป็นการตอบแทน และการทำดีของทุกคนจะไม่สูญเปล่าและไม่โดดเดี่ยวกับการทำความดี และอาจกล่าวได้ว่า ธนาคารตั้งอยู่ได้ด้วยใจความไว้วางใจระหว่างมนุษย์มากกว่าสัญญาที่เป็นตัวกระดาษ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของธนาคารขึ้นอยู่กับพลังความสัมพันธ์ส่วนตัวของมนุษย์ ซึ่งการสร้างธนาคารความดีให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นมานั้น คนในชุมชนเป็นผู้จัดการตนเอง เป็นการเสริมสร้างพลังจากคนในชุมชน ธนาคารความดีจึงเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาจากภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นเสมือนกิจกรรมในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการนำทุนทางสังคมของชุมชนออกมาใช้อย่างต่อเนื่อง อันได้แก่เรื่องของความไว้วางใจ (trust) และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน (mutual understanding) การมีค่านิยมร่วมกัน (shared values) การมีพฤติกรรมของสมาชิกที่อยู่ในรูปของ

เครือข่ายระหว่างคน (human networks) หรือระหว่างชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน (Roamratanapun, 2005, p.34-35) ในการดำเนินการดังกล่าวให้เกิดผลสำเร็จจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของของพลังชุมชน

แต่การจัดตั้งธนาคารความดี ซึ่งในปัจจุบันเริ่มมีการนำธนาคารความดีมาใช้ในหลายชุมชน และหลายโรงเรียน มีการจัดตั้งแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ยังขาดการพัฒนา รูปแบบการจัดการธนาคารความดีที่ชัดเจน (Keeves, 1988) ในการวิจัยครั้งนี้จึงดำเนินการวิจัยสองพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนห้วงม อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ที่ริเริ่มโดยเจ้าอาวาสวัดและชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ที่ริเริ่มโดยผู้นำชุมชน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาธนาคารความดีต้นแบบในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการธนาคารความดี การปฏิบัติที่เป็นเลิศ และแนวทางการเสริมสร้างธนาคารความดี ที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยกระดับองค์ความรู้ (Cavusgil, Calantone and Zhao, 2003) สร้างความปรองดองสมานฉันท์ รวมถึงความเชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง (Sungrugsa, 2011; Sungrugsa, Unaromlerd, Paiwittayasiritham and Janpla, 2011) ซึ่งการค้นหาคำถามความรู้ความจริงในการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่กลไกการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดีมีอะไรและเป็นอย่างไร
2. บทเรียนการจัดการธนาคารความดี มีอะไรอย่างไรบ้าง
3. แนวทางการจัดการธนาคารความดีควรมีอะไรและอย่างไร
4. รูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเองเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดี
2. เพื่อถอดบทเรียนการจัดการธนาคารความดี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการธนาคารความดี
4. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ หมายถึง แบบจำลองที่กำหนดขึ้นประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการและองค์ประกอบ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยสนับสนุน และผลที่ได้ภายใต้กรอบแนวคิดและหลักการเพื่อใช้ในการจัดการธนาคารความดีอันเป็นแบบแผนที่มีการกำหนดเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาธนาคารความดีตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ รวมถึงมีการจัดการตนเองของชุมชนหัว้ม จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี

ความอยู่เย็นเป็นสุข หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกายทางจิตใจ ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล รวมถึงการที่สังคมมีความสงบสุขบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง คือ ความประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ตลอดจน 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรมของคนในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาญจนบุรี

การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนจังหวัดกาญจนบุรีที่มีการเรียนรู้การแก้ไขปัญหาเป็นหลัก มุ่งเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหามาเป็นตัวกระตุ้นให้ชุมชนได้จัดการตนเองเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งและเกิดการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงความสามารถในการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต

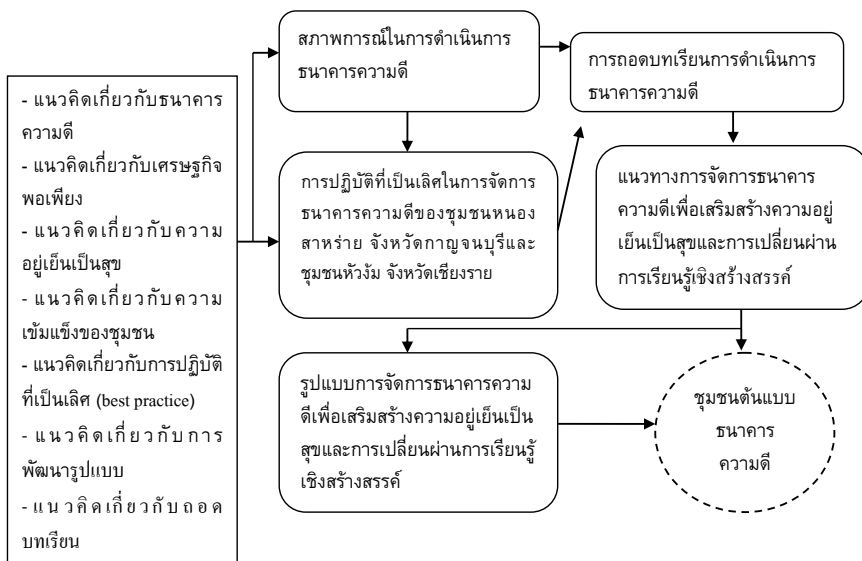
การจัดการตนเองของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินการด้วยตนเอง มีทุนชุมชนที่ประกอบด้วย ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความร่วมมือและมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ของชุมชนหัว้ม จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี

การปฏิบัติที่เป็นเลิศ หมายถึง การปฏิบัติตนในการจัดการตนเองในการพัฒนาธนาคารความดี จนประสบความสำเร็จของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนหัว้ม จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี

แนวทางการดำเนินการธนาคารความดี หมายถึง การแสวงหาวิธีการในการจัดการตนเองของชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในการจัดการธนาคารความดีของชุมชนหัว้ม จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี

การถอดบทเรียน หมายถึง การได้บทเรียนความสำเร็จ ผลการดำเนินงาน การปฏิบัติที่เป็นเลิศและประเด็นต่างๆ ในการเรียนรู้จากชุมชนที่ศึกษา ในการจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วม จนประสบความสำเร็จของชุมชนห้วยม้ง จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและพัฒนา (research and development: R&D) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และยังมุ่งเน้นในลักษณะของการวิจัยแบบพหุเทศกรณีศึกษา (multisite multi-case research) (Keeves, 1988) พื้นที่ในการวิจัยสองพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนห้วยม้ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นต้นแบบการพัฒนาธนาคารความดีของประเทศ ที่มีเจ้าอาวาสวัดห้วยม้งเป็นผู้บุกเบิกเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ที่ต้องการนำศาสนาเข้ามาช่วยในการขัดเกลาประชาชนผ่านธนาคารความดี ต่อมาได้ขยายไปสู่ชุมชนอื่นๆ ในอำเภอเดียวกัน ดังนั้นชุมชนห้วยม้ง จึงถือเป็นชุมชนแห่งแรกที่มีการจัดตั้งธนาคารความดีจนมีชื่อเสียงในระดับ

ประเทศ มีแบบอย่างที่ดีที่สามารถศึกษาการปฏิบัติที่เป็นเลิศได้ ส่วนชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ถือเป็นต้นแบบของพลังชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีการจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วมในองค์กรระดับชุมชน มีการพัฒนาเป็นอย่างไรหลายกรณี รวมถึงการจัดตั้งธนาคารความดี และมีกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ถึง 109 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มพลังประชาชนเป็นรากแก้วของชุมชนหนองสาหร่าย ต่างจากจังหวัดเชียงรายที่มีวัดและศาสนาเป็นฐานในการพัฒนาและการขับเคลื่อน (Sungrugsu and Lukhananuluk, 2012) การดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ **ขั้นตอนที่ 1** การวิเคราะห์สภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดีของชุมชนบ้านเขาหัวงัม จังหวัดเชียงราย และชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี 1) การศึกษาสภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดีของของชุมชนเขาหัวงัม อำเภอฟาน จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กำหนดเกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นแกนนำหรือผู้นำชุมชน ผู้ดำเนินการธนาคารความดี ได้แก่ นายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้รับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ของธนาคารความดี และประชาชนที่ใช้บริการธนาคารความดีในชุมชนเป้าหมายสองแห่ง ๆ ละ 10 คน รวมทั้งหมด 20 คน หรือจนข้อมูลอิ่มตัว (saturated data) 2) การวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ทั้งนโยบายแผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธนาคารความดีในชุมชนเขาหัวงัม อำเภอฟาน จังหวัดเชียงรายและชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ได้จากเอกสารสื่อต่างๆ และอินเทอร์เน็ต และ 3) การเตรียมชุมชน และศึกษาพื้นที่ที่วิจัย เครื่องมือที่ใช้ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม แนวทางการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร การปฏิบัติที่เป็นเลิศและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองใช้เครื่องบันทึกเสียง MP3 กล้องถ่ายรูป การควบคุมคุณภาพโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ บุคคล เวลาและสถานที่ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (inductive approach) **ขั้นตอนที่ 2** การถอดบทเรียนการดำเนินการธนาคารความดีและการปฏิบัติที่เป็นเลิศของชุมชนบ้านหัวงัม จังหวัดเชียงราย และชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี ใช้การถอดบทเรียนแบบ After Action Review : AAR (Sungrugsu, 2012) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กำหนดเกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มแกนนำ ผู้ก่อตั้ง ผู้รับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ และคนในชุมชนที่ใช้บริการธนาคารความดีสองแห่ง ๆ ละ 6 คน รวมทั้งหมด 12 คน หรือจนข้อมูลอิ่มตัว (saturated data) เครื่องมือที่ใช้ คือ แนวทางการถอดบทเรียน การรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ใช้เครื่องบันทึกเสียง MP3 กล้องถ่ายรูปการควบคุมคุณภาพใช้การตรวจสอบ

ข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ บุคคล เวลาและสถานที่ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย **ขั้นตอนที่ 3** การศึกษาแนวทางการดำเนินการธนาคารความดีเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง โดยใช้การเสวนาสังสรรค์ปัญญา (seminar forum) กำหนดเกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นแกนนำหรือผู้นำชุมชน ผู้ดำเนินการธนาคารความดี ได้แก่ เจ้าอาวาส นายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านผู้รับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ของธนาคารความดี เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ ครู พัฒนาการตำบล และสาธารณสุข รวมถึงประชาชนที่ใช้บริการธนาคารความดีในชุมชนเป้าหมายสองแห่ง ๆ ละ 10 คน รวมทั้งหมด 20 คน เครื่องมือที่ใช้ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม แนวทางการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร การรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ใช้เครื่องบันทึกเสียง MP3 กล้องถ่ายรูป ควบคุมคุณภาพ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ บุคคล เวลาและสถานที่ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย เครื่องมือที่ใช้ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม การรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ใช้เครื่องบันทึกเสียง MP3 กล้องถ่ายรูป และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย และ**ขั้นตอนที่ 4** การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการธนาคารความดีเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเองของชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อรับรองรูปแบบ โดยการจัดประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (connoisseurship) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม การรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Best & Kahn, 2006) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดี

สภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดีของชุมชนห้วยม้ง จังหวัดเชียงราย พบว่า ก่อนการจัดตั้งธนาคารความดี แต่เดิมชุมชนมีความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตสาธารณะต่อกัน แต่สิ่งเหล่านี้กลับหายไป กลับพบการขาดความสามัคคี การขัดแย้งกัน พระครูสุจินต์กัลยาณธรรม เจ้าคณะตำบลห้วยม้ง และเจ้าอาวาสวัดบวกลอน และแกนนำชุมชนจึงจัดตั้งธนาคารความดี ในโอกาสเฉลิมฉลองในหลวง 84 พรรษา สร้างความดี 84,000 ความดีและศีล 5 รวมถึงการแก้ไขปัญหาให้คนในชุมชนทำความดี ได้แบบอย่างการอมของนักเรียน ได้เริ่มตั้งธนาคารความดีในปี พ.ศ. 2550 มีโครงการกิจกรรมมากมาย/หลากหลายมิติ เน้นให้คนทำความดีตามเมนูที่กำหนด

10 กิจกรรม 84,000 ความดี มีสมุทธนาการความดีในการบันทึกคะแนน และขยายเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุและมหาวิทยาลัยผู้สูงอายุ มีแม่ข่ายและลูกข่ายถึง 20 แห่ง มีเครือข่ายการมีส่วนร่วมแบบจตุรภาคี ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน องค์กร และชุมชน จุดเด่น คือ มีองค์กรและผู้นำที่เข้มแข็ง การเอาความดีสอดแทรกในทุกกิจกรรม จนเกิดความร่วมมือในการทำความดีของสมาชิก พลังชุมชนและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การสร้างแม่ข่ายและลูกข่ายให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนหัวงัม อาศัยทุนทางสังคมที่สำคัญอันได้แก่ วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีความผูกพันมาอย่างยาวนานกับวัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น เป็นกลไกส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ประกอบกับนโยบายและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มุ่งมั่นให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” ให้มีคุณภาพ และให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จึงช่วยให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มพลังชุมชนอย่างต่อเนื่อง อันกลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนท้องถิ่นดังเป้าหมายประการหนึ่งที่กำหนดไว้ คือ “ประชาชนเป็นสุข” สภาพทั่วไปของชุมชนหัวงัม มีแหล่งความรู้มากมายหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งของชุมชน วิสาหกิจชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยผู้สูงอายุ ซึ่งงานด้านผู้สูงอายุนี้มีความน่าสนใจ เนื่องจากสามารถทำให้ประชาชนในชุมชนหันมาให้ความสำคัญและสนใจในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาเรียนรู้และสุขภาพ มีโครงการและกิจกรรมมากมาย โดยเฉพาะการจัดตั้งธนาคารความดีต้นแบบ ที่มีการเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน และสังคมออนไลน์ในปัจจุบันนี้ สิ่งเหล่านี้เกิดจากความร่วมมือจากชาวบ้านทั้งสิ้น ทำให้การพัฒนาธนาคารความดีมีความสำเร็จ ความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคน ทุกวัย จนเกิดความยั่งยืน

สภาพการณ์ในการดำเนินการธนาคารความดีของชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ก่อนการจัดตั้งธนาคารความดี แต่เดิมชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกัน ระยะเวลาหลังพบการขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ในทางการเมือง และมีหนี้สินจำนวนมาก ที่มาของการจัดตั้งธนาคารความดี ผลจากพิษทางเศรษฐกิจ และการวิเคราะห์ชุมชนผ่านแผนชุมชน การได้วินัยการออมจากญี่ปุ่น และสภาองค์กร ชุมชน (สภา 79 เป็นกลุ่มแกนนำในชุมชน จำนวน 79 คน) การจัดตั้งธนาคารความดีเพื่อปลดหนี้สิน ลดความขัดแย้ง สร้างความสามัคคี เริ่มตั้งธนาคารความดีในปี พ.ศ. 2548 มีโครงการ/กิจกรรมเด่น ได้แก่ แผนชุมชน แผนแม่บทชุมชน สภาองค์กร 79 กำหนดหมวดความดี 5 หมวด 23 ตัวชี้วัด 9 ความดี มีกลุ่มต่างๆ ถึง 109 กลุ่ม และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีธนาคารความดีและสถาบันการเงินชุมชนสอดคล้องประสานกัน การแบ่งงานกันทำตามอาชีพที่สนใจในแต่ละหมู่บ้านจำนวน 9 หมู่บ้าน

มีการสร้างเครือข่ายโดยแบ่งงานเครือข่ายแต่ละหมู่บ้านในด้านอาชีพ มีเครือข่ายตามธรรมชาติ คือ เครือญาติ เครือข่ายการมีส่วนร่วมแบบจตุรภาคี ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน องค์กร และชุมชน จุดเด่น คือ มีองค์กรและผู้นำที่เข้มแข็ง (ผู้นำดี ชุมชนดี ผู้ตามดี) ใช้กลยุทธ์ 9 ความดี 23 ตัวชี้วัด สภา 79 การเอาความดีสอดแทรกในสถาบันการเงิน ชุมชน ความร่วมมือในการทำความดีของสมาชิก การทำความดีสร้างคุณค่าตัวตน ระบบเครือญาติ การดำเนินงานบนฐานของเศรษฐกิจพอเพียง จากจำนวนกลุ่มต่าง ๆ ถึง 109 กลุ่ม ที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นในชุมชนหนองสาหร่ายทำให้เข้าใจได้ว่าชุมชนหนองสาหร่ายเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีกระบวนการในการทำงานร่วมกันเป็นอย่างมาก จึงสามารถที่จะเกิดการรวมตัวของคนในชุมชนตามกิจกรรมต่าง ๆ มากมายโดยการจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ และมีสมาชิกประจำกลุ่มทุกกลุ่มสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มเติมได้อีกนอกเหนือจากงานประจำคือ อาชีพเกษตรกรรมนั่นเอง

2. ผลการถอดบทเรียนการจัดการธนาคารความดี

ธนาคารความดีของชุมชนห้วยม จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน “แบบจตุรภาคี” การสนับสนุนจากองค์กรบริหารส่วนตำบล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ธนาคารเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ธนาคารกรุงไทย และชุมชน การมีภูมิสังคมและทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง การมีธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความไว้วางใจจากชุมชนและหน่วยงานราชการ การมีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คนในชุมชนมีจิตสาธารณะและความเอื้ออาทรตามภูมิสังคม ส่วนการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ได้แก่ เป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางการพัฒนาทุนชุมชน ผู้นำ และจิตอาสา ความเข้มแข็งของชุมชนจนได้รับรางวัลธรรมาภิบาล การมีแม่ข่ายและลูกข่ายถึง 20 แห่ง ความเสียสละและการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้นวัตกรรมความดีกับการพัฒนา การจัดตั้งกลุ่มรักสุขภาพ ธนาคารความดีกับด้านทุนชุมชน ธนาคารความดีกับผลสัมฤทธิ์ ธนาคารความดีกับด้านการเรียนรู้ ธนาคารความดีกับด้านความเข้มแข็งของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทร ร่วมกับศีล 5 สะสมความดีเกิดความสุขกาย สุขใจ เกิดความสามัคคีในชุมชน ลดบាយมุข ผลจากความสำเร็จ ผลของภูมิสังคมต่อธนาคารความดี เช่น การสืบสาน ประเพณี วัฒนธรรม การให้และการแบ่งปัน ผลของธนาคารความดีต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สุขภาพ สังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณภาพชีวิต ผลด้านรูปธรรมจากธนาคารความดี เช่น การมีส่วนร่วม ความรัก ความสามัคคี ลดบายมุข เอื้ออาทรต่อกัน สุขภาพและรางวัล และการเกิดภาคีเครือข่าย ทั้งนี้เกิดจากทุนผ่านโครงการกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นเลิศ การปลูกฝังคุณธรรม

จริยธรรม การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการจัดการตนเองของชุมชน ตามเป้าหมายการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน เกิดการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้ของชุมชน เกิดความเข้มแข็งด้านร่างกายและจิตใจ ผ่านธนาคารความดี และโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถลดความขัดแย้ง ปลดหนี้ ความอยู่เย็นเป็นสุข คุณภาพชีวิตดี การขยายผลไปสู่ชุมชนเครือข่ายอื่นๆ

ธนาคารความดีหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การมีสภา 79 ปฏิทินชุมชน แผนแม่บทชุมชน ผู้นำมีวิสัยทัศน์ เสียสละ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายในและภายนอก การลดอบายมุข ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เน้นการออมและการทำความดี มีระบบเครือข่าย และการใช้พลังชุมชน ส่วนการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ได้แก่ หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนและช่วยเหลือ เป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางการพัฒนา ทูทางสังคมภายใน แกนนำชุมชน และจิตอาสา สัมพันธภาพในครอบครัวและระบบเครือข่าย การสร้างเครือข่ายภายใน มีการแบ่งงานกันทำ ทูทางสังคมภายนอก หน่วยงานภายนอกสนับสนุน เช่น สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารเกษตรและสหกรณ์ สาธารณสุข โครงการพระราชดำริ สำนักงานพัฒนาการจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ การปลูกฝังเยาวชน กลุ่มอาชีพ 109 กลุ่ม ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนสามารถปลดหนี้สิน ชุมชนเข้มแข็ง มีคุณธรรมและสะสมความดีงาม แบ่งงานอาชีพตามความสนใจในแต่ละหมู่บ้าน ลดอบายมุข ผลจากความสำเร็จของชุมชน คือ มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต เกิดการเปลี่ยนการเรียนรู้ในการจัดการตนเอง ผลด้านรูปธรรมจากธนาคารความดี อาทิเช่น การมีส่วนร่วม ความรัก ความสามัคคี ปลดจากอบายมุข มีการจัดการตนเอง และได้รับรางวัลมากมาย และการเกิดภาคีเครือข่าย ต้นแบบความคิดและกระบวนการทัศน์การพัฒนาชุมชนทุกมิติ ทั้งนี้เกิดจากทุนผ่านโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นเลิศ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการจัดการตนเองของชุมชน ตามเป้าหมายการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน เกิดการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน เกิดความเข้มแข็งด้านร่างกายและจิตใจ ผ่านธนาคารความดีและสภาองค์กรชุมชน (สภา 79) สามารถลดอบายมุข ปลดหนี้ ทุนการดำรงชีพ ความอยู่เย็นเป็นสุข คุณภาพชีวิตที่ดี การขยายผลไปสู่ชุมชนเครือข่ายอื่นๆ จากการสังเคราะห์ธนาคารความดีของทั้งสองพื้นที่ ตามภาพที่ 2

3. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการธนาคารความดี

ผลการศึกษาพบว่า 1) สิ่งที่ได้จากธนาคารความดี สามารถต่อยอดเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุมีการส่งผ่านความรู้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความร่วมมือในการพัฒนา

การสร้างพลังชุมชนที่เข้มแข็ง มีสภา 79 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการพัฒนาได้เร็ว เกิดองค์ความรู้ มีเงินสมทบจากสถาบันการเงิน 2) สำหรับแนวทางดำเนินงานธนาคารความดี ได้แก่ การพัฒนาความรู้ที่หลากหลาย มีการสร้างกิจกรรมต่อยอด การใช้ศีล 5 เพื่อพัฒนาจิตใจ การสร้างพื้นที่ให้เกิดกิจกรรม สร้างแรงจูงใจ การกำหนดเมนูความดี หลากหลายมิติ การสร้างจิตอาสา การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต 5 หมวด สุขภาพดี และการเรียนรู้ การทำมาหากิน ศีล 5 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง นโยบายสวัสดิการ การยอมรับผู้นำ ความเข้าใจของชุมชน การสื่อสารในชุมชน มีการจัดการตนเอง การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การมีส่วนร่วมของจตุรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน องค์กร และชุมชน การยอมรับผู้นำ และมีวิสัยทัศน์ ชุมชนมีการจัดการตนเอง การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาร่วมกัน สภา 79 การแบ่งงานกันทำตามความสนใจในอาชีพเสริม ระบบเครือข่ายช่วยเสริมในการจัดการ 3) การขยายผลไปยังชุมชนอื่น ประยุกต์ใช้ตามบริบท สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน คำนึงถึงหลักภูมิสังคม พัฒนาไปสู่สถานศึกษา หลักสูตร ตัวชี้วัด การกำหนดนโยบาย และ 4) การขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ส่งผลดีต่อบุคคลและชุมชน เกิดความสามัคคี ความสุขและการปลดหนี้ ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาตามภาพที่ 3

4. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง

จากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง คณะผู้วิจัยได้รูปแบบจากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาเชิงคุณภาพ การปฏิบัติที่เป็นเลิศ และการถอดบทเรียน จึงยกร่างรูปแบบที่คณะผู้วิจัยใช้ชื่อว่า “GOODNESS Model” มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) G = Goal to Success (เป้าหมายความสำเร็จ) 2) O = Organizing Management (การจัดองค์กร) 3) O = Operation (การปฏิบัติการ) 4) D = Differentiation (การเปลี่ยนแปลง) 5) N = Network Building (การสร้างเครือข่าย) 6) E = Ethics (คุณธรรม จริยธรรม) 7) Self - Management (การจัดการตนเอง) 8) S = Sustainability (ความยั่งยืน) ซึ่งมีองค์ประกอบร่วม ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาจิตสำนึกในการสร้างวินัยของการเป็นสมาชิกธนาคารความดีให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายอย่างสร้างสรรค์ คือ การมี

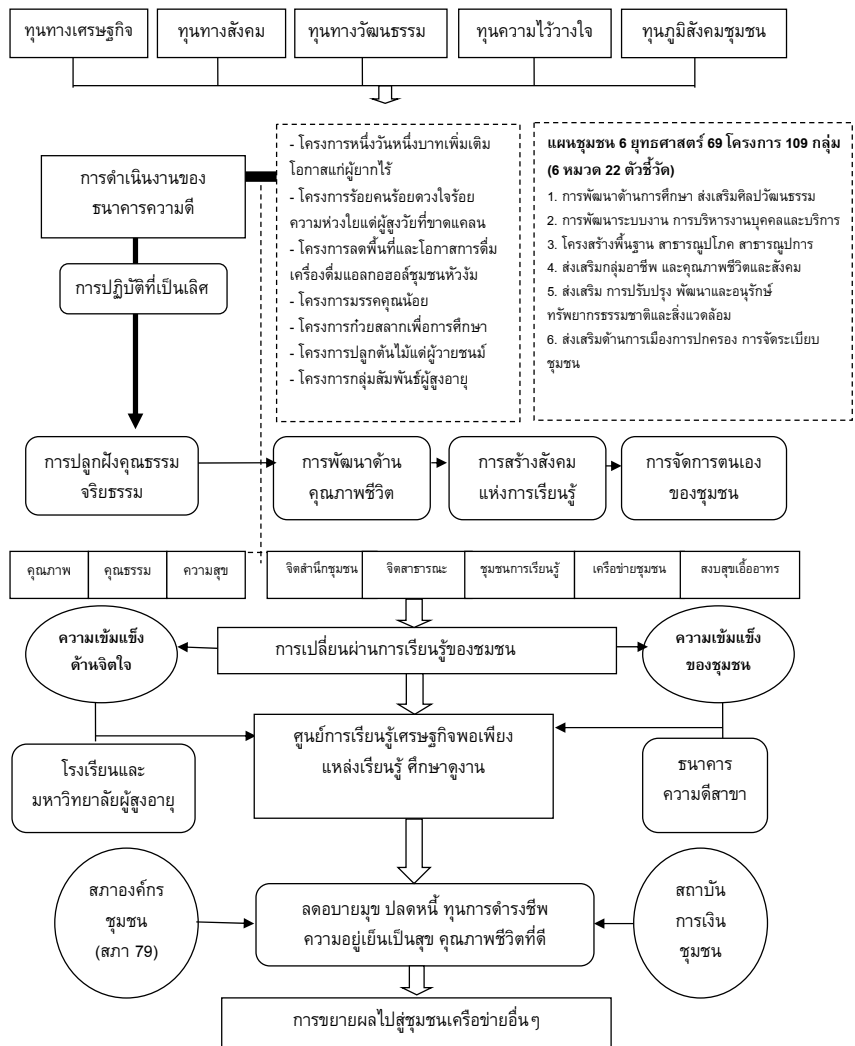
ส่วนร่วมในกิจกรรมได้กระทำ / ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของสามประสาน ได้แก่ 1) ผู้บริหารธนาคารความดี 2) สมาชิก ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน และ 3) หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

องค์ประกอบที่ 3 การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสมาชิกธนาคารความดีในความรับผิดชอบร่วมกัน

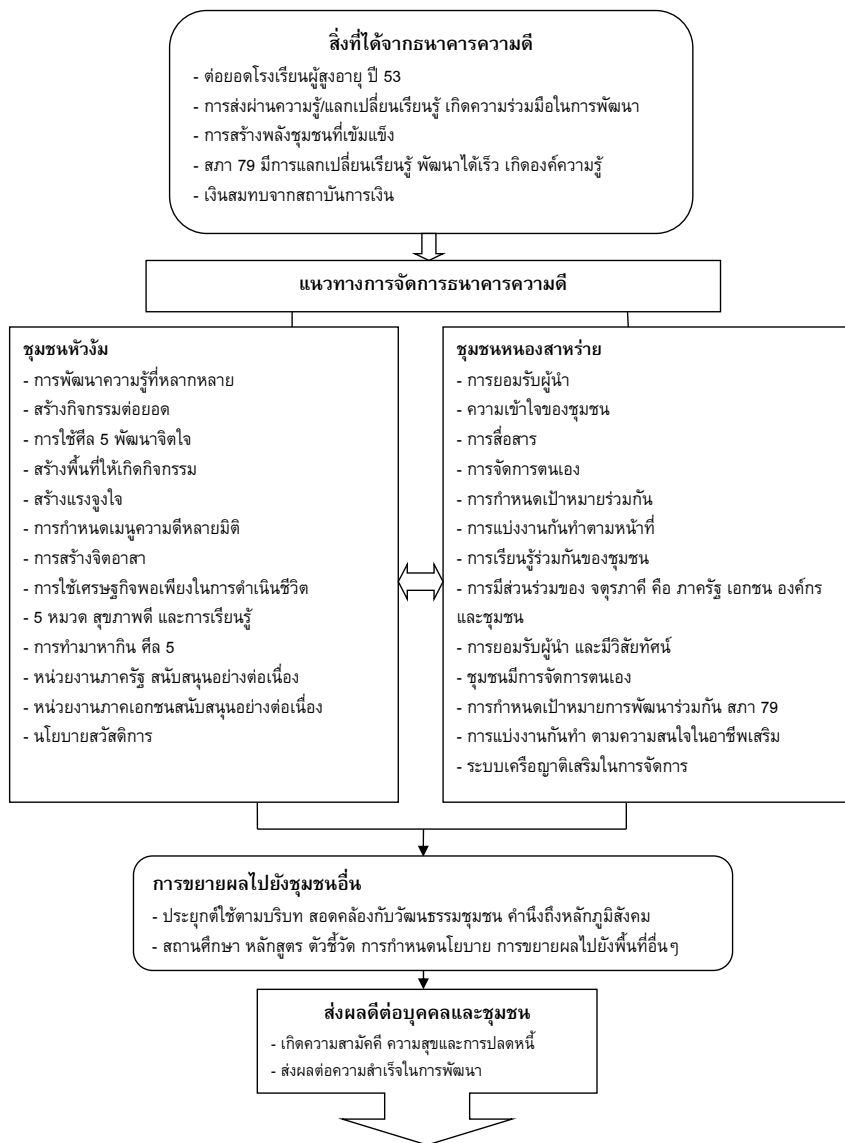
องค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการบริหารงานอย่างธรรมาภิบาลและสมาชิกธนาคารความดีมีความพึงพอใจ ดังภาพที่ 3

การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้โมเดล พบว่า ธนาคารความดีห้วม้ง จังหวัดเชียงรายและธนาคารความดีหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี มีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงานธนาคารความดี โดยที่ธนาคารความดีห้วม้ง จังหวัดเชียงรายมุ่งเน้นขยายไปสู่โรงเรียนผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยผู้สูงอายุ และธนาคารความดีหนองสาหร่ายจังหวัดกาญจนบุรีขยายผลไปสู่สถาบันการเงินชุมชนและกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละแห่งมีความโดดเด่นและความพร้อมที่แตกต่างกัน ในด้านการจัดการตามภูมิสังคม แต่เป้าหมายสุดท้ายที่เหมือนกันคือเน้นให้สมาชิกธนาคารความดีทำความดีและเน้นการออม รวมถึงการปลดหนี้ โดยโมเดลที่ได้นี้จึงเป็นแบบจำลองที่กำหนดประเด็นของ 4 องค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม

เงื่อนไขของการใช้โมเดล “GOODNESS Model” ที่ได้นี้เป็นเพียงแบบจำลองซึ่งต้องนำไปจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ (strategic plan) และแผนปฏิบัติการ (action plan) เพื่อพัฒนาการจัดการธนาคารความดีให้เกิดเป็นรูปธรรม รวมถึงกำหนดประเด็นรายละเอียดของกิจกรรมธนาคารความดีในแต่ละพื้นที่ต่อไป

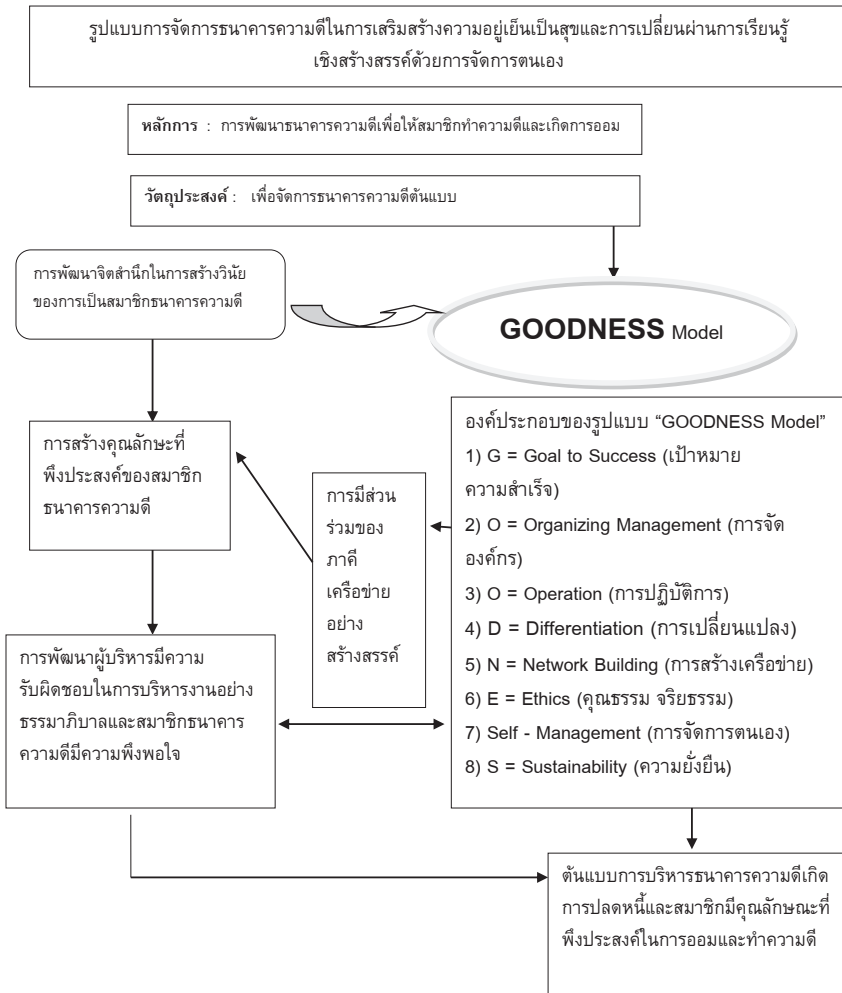

ภาพที่ 2 ผลการถอดบทเรียนจากธนาคารความดีทั้งสองพื้นที่เป้าหมาย

ภาพที่ 3 แนวทางการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของสองพื้นที่เป้าหมาย

การตรวจสอบโดยการรับรองรูปแบบดังกล่าว ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่สูงที่สุด คือ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ รองลงมาเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธนาคารความดี และลำดับต่ำสุด คือ องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4 รูปแบบการจัดการธนาคารความดีในการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัยแบ่งเป็น 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ 2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ “GOODNESS Model” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ควรดำเนินการสนับสนุนการพัฒนาธนาคารความดีอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับบริบทของสังคมไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องพัฒนาด้านจิตใจของคนควบคู่ไปด้วย

2. จากผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ “GOODNESS Model” ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกาญจนบุรี และเชียงราย รวมถึงจังหวัดต่างๆ ควรนำไปจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ (strategic plan) และแผนปฏิบัติการ (action plan) การดำเนินงานธนาคารความดีที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่น รวมถึงการขับเคลื่อน “GOODNESS Model” ให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรี และเชียงราย และจังหวัดอื่นๆ อย่างจริงจังเพื่อเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ และด้านทุนของสถาบันการเงินชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3. จากการถอดบทเรียนและการปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบว่า ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือ แผนแม่บทชุมชน แผนชุมชน และปฏิทินชุมชน ดังนั้นหน่วยงานในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ควรสนับสนุนและกำหนดนโยบายที่ชัดเจนให้ทุกท้องถิ่นจัดทำแผนแม่บทชุมชน แผนชุมชน และปฏิทินชุมชนใน ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวในกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากรูปแบบ “GOODNESS Model” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาธนาคารความดีมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยความสำเร็จมาจากผู้นำและสมาชิกในชุมชนที่มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งมาก ความสำเร็จเกิดจาก “พลังจากชุมชน” ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับธนาคารความดีควรใช้เครือข่ายแบบจตุรภาคี คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร และชุมชน ในลักษณะของ 4 ประสาน ด้วย “ทุนชุมชน” ที่มีอยู่แล้วมาช่วยในการพัฒนาธนาคารความดีให้ยั่งยืน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้นำมีวิสัยทัศน์ เสียสละ อุตสาหะ มุ่งมั่นในการดำเนินการธนาคารความดี มีธรรมาภิบาล และสมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ความเอื้ออาทรต่อการทำความดี ดังนั้นหน่วยงานท้องถิ่นควรสร้างผู้นำรุ่น

สู่รุ่นให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ ลดความขัดแย้งในผลประโยชน์ มีหลักธรรมาภิบาล โดยที่ทั้งสองพื้นที่มีส่วนนี้อยู่แล้ว จึงทำให้เกิดรากฐานที่มั่นคง

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกในชุมชนยังมีส่วนน้อยที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะธนาคารความดี เนื่องจากความไม่เข้าใจ รวมถึงคนในพื้นที่รอบข้างไม่เข้าใจรายละเอียด และสมาชิกกลัวจะแนบความดีหาย ดังนั้นหน่วยงานท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบธนาคารความดี ควรทำความเข้าใจและประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน นักเรียน และนักศึกษา ทั้งนี้ควรประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่รอบข้างได้ทราบ

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า แต่ละพื้นที่มีโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ มากมาย มีกลวิธีในการดำเนินการที่แตกต่างกันแต่ผลลัพธ์และเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งได้ดำเนินการมาถึง 10 ปี ดังนั้นหน่วยงานท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบธนาคารความดีควรพัฒนาโครงการ/กิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน โดยเฉพาะเกณฑ์การให้คะแนน หรือตัวชี้วัดใช้ง่าย สะดวก จำนวนไม่มากนัก เพื่อให้สมาชิกจดจำและปฏิบัติที่ได้สะดวก เช่น 9 ความดี เป็นต้น

5. จากผลการวิจัยที่พบว่า ธนาคารความดีใช้สมุดบันทึกคะแนนความดี แต่อาจมีปัญหาความครบถ้วน ทันสมัย และสะดวก ดังนั้นหน่วยงานในพื้นที่และผู้รับผิดชอบธนาคารความดีควรใช้ระบบสารสนเทศ IT แบบธนาคารพาณิชย์ในการบันทึกคะแนนรับ-จ่าย เพื่อความสะดวกมากขึ้น

6. จากผลการวิจัยที่พบว่า ธนาคารความดีได้สร้างแม่ข่ายและลูกข่ายในการดำเนินงานธนาคารความดีโดยเฉพาะชุมชนห้วงม้ง ดังนั้น หน่วยงานในพื้นที่และผู้รับผิดชอบธนาคารความดีควรขยายแม่ข่ายและลูกข่ายให้มากขึ้น เพื่อความเข้มแข็งและเกิดพลังในการพัฒนามากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ในสิ่งที่คณะผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษา เพื่อให้การวิจัยมีความสมบูรณ์ ดังนี้

1. ควรมีการขยายรูปแบบ “GOODNESS Model” ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดกาญจนบุรี ในภาคตะวันตก และจังหวัดเชียงรายในภาคเหนือ หรือพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้เกิดการขยายผลการพัฒนาได้อย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในทุกกระดับ แม้ว่าจะมีหลายจังหวัดได้นำรูปแบบ วิธีการไปดำเนินการจัดตั้งก็ตามแต่ยังไม่มากพอ

2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) สำหรับการพัฒนาธรรมาภิบาลในพื้นที่ต่างๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) ในด้านยุทธศาสตร์กลยุทธ์และข้อเสนอเชิงนโยบายของการจัดการธรรมาภิบาล ในบริบทของสังคมประเทศไทย 4.0

4. ควรมีการศึกษากฎและระบบการจัดการธรรมาภิบาลกับสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาต้นทุนและด้านจิตใจควบคู่กันไปภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การรวมกลุ่มสมาชิกมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการธรรมาภิบาลเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนเป็นสุขและการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินผ่านสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีงบประมาณ 2559

References

- Andrew R. C. (2007). **Putting the Community in the Centre: Towards Effective Village-based Planning and Development in Vietnam**. Doctor of Philosophy. School of Global Studies, Social Science and Planning Portfolio of Design and Social Context RMIT University.
- Best, J. and Kahn, J. V. (2006). **Research in education**. 10th Boston: Pearson Education Inc.
- Cavusgil S. T., Calantone R.J. and Zhao C.Y. (2003). Tacit knowledge transfer and firm innovation capability. **Journal of Business & Industrial Marketing**, 18(1): 6-21.
- Keeves J.P. (1988). Educational research, and methodology, and measurement. **An International Handbook**. Oxford: Pergamon Press.
- Roamratanapun V. (2005). **Social Capital (ทุนทางสังคม)**. Bangkok: Project on Learning Support for Happiness Community.
- Scott, C.D. and Jeffe D.T. (1991). **Empowerment : Building a committed workforce**. California: Kojen Page.
- Steven, Dickinson. (2002). **Police Ethics Training : Is it enough?**. Florida: West Palm Beach.
- Sungrugsa, N. (2011). Benchmarking & Best Practice : New Concept in Research for Social Quality Development (Benchmarking & Best Practice : แนวคิดใหม่ในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพสังคม). **Educational Journal, Silpakorn University**, 9(1): 91-106.
- _____. (2012). Lesson learned : Technique Approach used to Learning for Development Community (การถอดบทเรียน : เทคนิควิธีการเรียนรู้บทเรียนเพื่อการพัฒนาชุมชน). **Education Journal, Silpakorn University**, 9(2): 18-33.

- Sungrugsa, N. and Unaromleart T. (2007). **A Lesson Learnt from Progressive Sufficiency Economic Activities on Integrated Learning Processes of Community Enterprises for Green and Happiness Society in Ratchaburi Province** (ถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้บูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขในจังหวัดราชบุรี). Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Sungrugsa, N., Unaromlerd, T., Paiwittayasiritham, C. and Janpla, J. (2011). **The Synthesis and Lesson Learnt on Decencies Learning Camps toward Sufficiency Life Project, Year 2007-2010** (การสังเคราะห์และถอดบทเรียนโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรมนำชีวิตพอเพียง ปี 2550-2553). Bangkok: Office of the Higher Education Commission : OHEC.
- Sungrugsa, N. and Lukhananuluk, S. (2012). **Research for Development and Changing in Cultural Tourism toward Creative Economy through Participation Process of Sustainable Network Alliances in Ratchaburi Province** (การวิจัยเพื่อพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืนในจังหวัดราชบุรี). Bangkok: National Research Council of Thailand.